

Universitatea „Babeş-Bolyai”, Cluj-Napoca

Universitatea „Lumière” Lyon 2

Şcoala doctorală 3LA (Litere, Limba, Lingvistică şi Artă)

Doctorat în cotutelă

Principiile de politeţe faţă cu provocările talk-show-ului

Politeţe, impoliteţe şi a-politeţe versus spectacol
şi violenţă în cadrul emisiunilor „*On n’est pas
couché*” şi „*Tout le monde en parle*”

Alina-Gabriela OPREA

Teză coordonată de
Prof. dr. univ. Alain RABATEL
Prof. dr. univ. Ligia-Stela FLOREA

Data şi locul susţinerii: 30 noiembrie 2012, Cluj-Napoca

Juriu:

Ligia-Stela FLOREA, profesor de ştiinţe ale limbajului, Universitatea « Babeş-Bolyai » Cluj-Napoca

Catherine KERBRAT-ORECCHIONI, profesor emerit în ştiinţe ale limbajului, Université « Lumière » Lyon 2

Anca MĂGUREANU, profesor de ştiinţe ale limbajului, Universitatea din Bucureşti

Claudine MOÏSE, profesor de ştiinţe ale limbajului, Universitatea « Stendhal » Grenoble 3

Alain RABATEL, profesor de ştiinţe ale limbajului, Universitatea « Claude-Bernard » Lyon 1

Cristina TĂTARU, conferenţiar doctor, Universitatea « Babeş-Bolyai » Cluj-Napoca

REZUMAT

Introducere, ipoteze, demersuri

Politețea este o necesitate absolută fără de care viața socială nu ar fi posibilă, spunea Montandon (1997: 5) ; într-adevăr, comunicarea interpersonală ar eșua fără un minim de politețe și de respect vizavi de „fața” și „teritoriul” celuilalt. Fiecare epocă, fiecare tip de societate sau de comunitate au avut normele lor de politețe. În domeniul lingvisticii, politețea se definește ca un proces de prezervare a „feței” vorbitorilor, amenințarea acesteia trebuind evitată atât în cazul locutorului cât și în cazul interlocutorului (conform zicalei: „ce ție nu-ți place, altuia nu-i face”).

Dar ce se întâmplă în cazurile în care conflictul definește situația de comunicare, în care vorbitorii încearcă să obțină victoria supremă, sau în care normele de politețe intră în conflict cu alte sisteme de reguli, așa cum se întâmplă în talk-show-urile noastre? Împrumutând „căile” analizei discursului, mai precis ale perspectivelor interacționale și conversaționale dezvoltate de echipa de cercetare lioneză, ne-am propus să analizăm principiile de politețe confruntate cu provocările a două talk-show-urile franceze: „*On n'est pas couché*” și „*Tout le monde en parle*”. Examinarea mecanismelor de **politețe** și de **impolitețe** ne-a condus la articularea lor cu alte noțiuni care vor ocupa, de asemenea, un loc important în cercetarea noastră: este vorba de **a-politețe, adecvare, impertinență și punere în scenă** .

Pentru a putea descrie pertinent modul de funcționare al acestor concepte în cadrul celor două emisiuni care vin să „dea peste cap” normele bunelor maniere, două demersuri ni s-au părut a fi necesare. În primul rând, abandonarea concepției conform căreia politețea desemnează comportamentul adecvat, impolitețea fiind concepută negativ, în termeni de deviație (partea aII-a, capitolele 1 și 2). A fi politicos înseamnă a spune ceea ce este corect, din punct de vedere social, susțin numeroși analiști; ori, această viziune ni s-a părut a fi valabilă și în cazul impoliteții: în talk-show-uri, a fi puțin nepoliticos, poate chiar și puțin violent, înseamnă a satisface așteptările spectatorilor, a juca rolul care ți-a fost alocat, etc. (partea aIII-a, capitolul 1). În al doilea rând, era necesară o reconceptualizare a noțiunii de adecvare sau a-politețe (partea aII-a, capitolul 3) care include, conform opiniei noastre, o varietate de acte politicoase și nepoliticose tolerate în cadrul celor două emisiuni. Limitele **a-politeții** trasează astfel un **prag de acceptabilitate** sau toleranță definit de contractul genului și de sistemul de așteptări care îi este asociat.

Conceptele discutate aici nu ar putea fi aplicate riguros și pertinent, și nici nu ar putea fi examinate, în afara **dimensiunii lor de reprezentare, de teatralitate**, în virtutea căreia interacțiunile analizate sunt bi-adresate. Ca și la teatru, discursul mediatic presupune o dublă configurație de protagoniști: una a participanților activi prezenți în platou de televiziune, și o alta ce include publicul ca și principal destinatar al dialogurilor. În acest sens, (aproape) orice act de limbaj devine un act scenic. A neglija acest aspect ar putea, fără îndoială, dăuna analizei noastre întrucât această dimensiune este cea care este „responsabilă” de exacerbarea politeții, impoliteții sau impertinenței, pe de o parte, dar și cea care permite participanților de a se juca cu codurile și regulile curtoaziei, pe de altă parte. Punerea în scenă spectacularizată a discursului (în special al celui nepoliticos) devine unul din obiectivele interacțiunilor analizate. Ritualizarea și exploatarea impoliteții și impertinenței (partea aII-a, secțiunea 3.2.3.) ne amintește de carnavalurile de altădată unde erau anulate ierarhiile, distanțele sociale și respectul consacrat în mod tradițional

elitelor, unde oamenii nu se dădeau în lături de la cele mai neașteptate extravagante (cf. Simon, 2010 : 205). Cu toate acestea, anumite restricții sunt încă valabile în emisiunile noastre, motiv pentru care este sancționată în general orice formă de exces sau de transgresiune flagrantă de tip insultă (partea aIII-a, capitolul 2), acuzație calomniatoare, violență fizică și conversațională (partea aIII-a, capitolul 3), etc.

În sfârșit, aspectul esențial al ipotezelor noastre de cercetare, firul conductor al tezei, este înțelegerea noțiunilor de politețe și impolitețe (ale căror limite sunt suple, fiind determinate de un set de factori contextuali), și definirea lor dincolo de formulele convenționale politicoase și nepoliticoase, în termeni de adecvare sau neadecvare. Într-adevăr, pentru a putea fi declarat un „bun jucător” în contextul talk-show-urilor, este câteodată necesar ca vorbitorii să „urle cu lupi” (cf. Cortès 2008), să lase deoparte principiile politeții și tabuurile lingvistice, și să practice anumite forme de impolitețe pentru a nu introduce o „notă discordantă” în ambianța generală a talk-show-urilor. Simbolic, acest lucru ar putea fi văzut ca o formă de politețe (în final, politețea nu presupune și un simț de adaptare la orice circumstanțe?...) față de public, ale cărui așteptări trebuie satisfăcute, dar și față de „gazde” (prezentatori și co-prezentatori).

Plecând de la aceste reflexii, care ne traversează întreaga teză, ne-am fixat două obiective principale: mai întâi, am vrut să revizităm și să adaptăm cadrul teoretic al principiilor de politețe (care, aplicat la corpusul nostru, prezenta câteva deficiențe) formulând o serie de criterii pentru evaluarea noțiunilor discutate. Astfel, am ajuns să propunem, cu prudență și modestie, un cadru teoretic de analiză adaptat talk-show-urilor noastre. Întrucât considerațiile teoretice nu au sens decât într-o parte practică, al doilea obiectiv urmărit a fost deci să investigăm și să explorăm, cu ajutorul remarcilor și „uneltelor” teoretice propuse, modul de funcționare a principiilor de politețe față în față cu provocările emisiunilor „*On n'est pas couché*” și „*Tout le monde en parle*”, precum și punerile în scenă ale discursurilor politicoase, nepoliticoase și violente.

I. Prezentarea corpusului

Ipotezele și premisele cercetării noastre ne-au determinat să structurăm teza în trei părți. Astfel, în **prima parte**, am descris obiectul de cercetare și baza analizei noastre: **corpusul**. Am prezentat, în prima secțiune, metodele folosite pentru transcrierea sa precum și avantajele, limitele sale, și etapele care au dus la constituirea sa — alegerea emisiunilor, a protagoniștilor, etc. (partea I, capitolul 1).

A doua secțiune a primei părți a fost consacrată **descrierii genului talk-show** (partea I, capitolul 2). După ce am definit și trasat principalele trăsături ale genului, am descris, pentru fiecare emisiune, cadrul spațio-temporal, elementele punerii în scenă vizuale, scenariul și participării, punând în relief factorii ce favorizează, pe de o parte, abandonul provizoriu al anumitor reguli și ritualuri de politețe, și, pe de altă parte, spectacularizarea interacțiunilor verbale. Acest demers, indispensabil pentru analiza ce urmează (politețea trebuind fi înțeleasă contextual, în strâns raport cu noțiunile de gen, contract și orizont de așteptare), ne-a permis să extragem specificitățile genului care au un impact direct asupra practicii și exersării politeții și impoliteții. Astfel, am văzut, de exemplu, că aceste emisiuni conversaționale se articulează în

jurul unei dimensiuni dominante de divertisment și că apariția spectacolului se bazează pe exploatarea televizată și pe practica anumitor forme de impolitețe (ironie, brutalitate, batjocoră, familiaritate, chiar vulgaritate, etc.).

Un alt punct de interes major a fost ideea conform căreia acest tip de emisiune pune în evidență un număr de paradoxuri. Spectacol de circ pentru unii, program informativ prezentat sub o formă mai „seducătoare” pentru alții, talk-show-urile analizate sunt guvernate, într-adevăr, de constrângeri câteodată contradictorii. Dintr-un punct de vedere discursiv, totul este „amestecat” în cele două emisiuni: tonul frivol sau umoristic este îmbinat cu cel serios, impertinență este practică în același timp cu curtoazia, subiectele de discuție ce ating sfera personală sau familială a invitaților se suprapun subiectelor privind statutul lor profesional sau problematici socio-politice controversate.

În aceeași ordine de idei, participanții sunt constant puși în situații „delicate” fiind obligați să se supună legilor genului ce se bazează în special pe impolitețe, dar și să rămână fideli etosului inițial ce le interzice, în general, să transgreseze principiile de politețe. Pentru ca „performanța” lor să fie apreciată, aceștia trebuie să dea dovadă de anumite aptitudini (ușurință în vorbire, capacitatea de a riposta, de a da replica, simțul umorului, etc.), aptitudini ce nu sunt mereu pe aceeași lungime de undă cu competențele solicitate de identitatea lor socială și profesională.

III. Propuneri pentru un nou cadru de analiză

În a doua parte a tezei ne-am propus să schițăm un **cadru teoretic** adecvat analizei corpusului nostru, un cadru ce nu pretinde însă la nici un fel de exhaustivitate sau universalitate (partea II). Această secțiune are o dimensiune dublă. Pe de o parte, ea cuprinde o **stare de artă** a literaturii deja existente pentru noțiunile de politețe și impolitețe, în care am încercat să scoatem în relief limitele și deficiențele acestora în momentul aplicării lor la emisiunile noastre. Cum copusul utilizat aparține unui gen ce „îngreunează” exploatarea și aplicarea teoriilor „clasice” ale principiilor de politețe, am considerat necesar și util să revizităm acest fond teoretic aducând în prim plan propria noastră viziune, propriile noastre explicații și definiții. Pe de altă parte, am studiat în această parte o serie de concepte și fenomene identificate în corpus: astfel, am discutat, pe lângă deja binele cunoscute noțiuni de **politețe și impolitețe, a-politețea și impertinența** — ca și practici discursive majore —, dar și noțiuni înrudite precum **ironia, sarcasmul, umorul, violența verbală, conversațională și fizică, insultele, critica**, etc. — ca și moduri de realizare a acestor practici.

Cadrul nostru teoretic cuprinde, pe lângă definirea și descrierea conceptelor menționate, o listă de **criterii de identificare și evaluare** (partea aII-a, capitolele 4 și 5.2.2.) indispensabile, în opinia noastră, pentru o analiză cât mai pertinentă și mai completă a emisiunilor transcrise. A distinge ceea ce e politicos de ceea ce e nepoliticos având ca reper doar forma sau conținutul actelor de limbaj ni s-a părut, într-o oarecare măsură, imprudent căci politețea/impolitețea nu poate fi limitată la un repertoriu de formule convenționale, cu atât mai mult cu cât anumite enunțuri pot fi politicoase și, în același timp, nepoliticose — vorbim aici în special de fenomenele „pseudo” de tip **pseudo-politețe** (partea aII-a, secțiunile 1.1.3. și 1.1.4.), **pseudo-impolitețe** (partea aII-a, secția 2.2.3.), etc. În consecință, am formulat o serie de criterii ce ne-au ajutat să evaluăm comportamentul participanților în termeni de adecvat/neadecvat, dar și să distingem între fenomene adesea asociate sau chiar nediferențiate (ironie, sarcasm, umor,...).

sau fenomene hibride (asteism și diasirm, relațiile „de glumă” și falsa agresiune,...).

III. Principiile de politețe față cu provocările talk-show-ului : analiză de corpus

A **treia parte** este în totalitate dedicată analizei de corpus ce se declină în trei capitole principale în care abordăm diferite problematici revelate de corpus și strâns legate de cadrul de analiză elaborat, cadru ale cărui relevanță și validitate sunt acum testate.

III.1. Elitele confruntate cu principiile spectacolului: impolitețe „reală”, impolitețe „neutralizată” și punere în scenă a propriei imagini

Începem analiza cu tratamentul consacrat elitelor (politice, literare, jurnalistice, etc.) în cele două talk-show-uri (partea aIII-a, capitolul 1): adaptarea la climatul de spectacol nu este „floare la ureche” pentru invitații ce interacționează într-un cadru aparte, ce nu le este deloc familiar. Principalul aspect studiat aici a fost modul invitațiilor de a controla principiile și constrângeri contradictorii ce îi ogligă să împace etosul prediscursiv cu etosul de „animator” impus de emisiuni. Printre noțiunile analizate regăsim o formă de impolitețe, încurajată și practică în deosebi în „*Tout le monde en parle*”, pe care o desemnăm sub numele de **impertinență**; în cazul corpusului nostru, această impertinență este o formă de impolitețe neutralizată, ce nu este luată în serios și ale cărei efecte sunt diminuate, chiar anulate, de context.

Acest capitol ne-a permis să punem în paralel cele două emisiuni. Concluziile la care am ajuns sunt următoarele: una din emisiuni („*On n'est pas couché*”) prezintă un grad de „amenințare” mai scăzut, însă impolitețea practică de co-prezentatori este reală și luată în serios; în cealaltă („*Tout le monde en parle*”), raportul este inversat: practicile discursive sunt mai nepoliticoase, însă participanții dau de înțeles că este vorba de o impolitețe „fictivă”. Mai mult decât impolitețe, este vorba de imperinența reproșată bufonilor din cadrul carnavalelor de altădată. Concluzia finală: cu cât impolitețea este mai excesivă, cu atât ea este mai fictivă, mai neutralizată.

III.2. De la impolitețe la knock-out verbal

În acest al doilea capitol, am articulat noțiune de politețe și impolitețe cu cea de **violență verbală** prin analiza a două cazuri de **knock-out verbal** (partea aIII-a, capitolul 2). Am examinat aici trei fragmente de critică/cronică literară și artistică — dintre care două s-au transformat rapid în tentative de „demolare” simbolică a interlocutorului —, încercând să identificăm etapele ce duc de la impolitețe la violența simbolică și să analizăm în detaliu modul de funcționare și mecanismele knock-out-ului verbal.

Ansamblul de parametri de analiză repertoriați în partea aII-a ne-au ajutat să identificăm, pentru fiecare caz de knock-out, formele de punere în scenă a impoliteții și a violenței simbolice; căci, dacă cele două knock-out-uri sunt similare din punct de vedere al finalității lor, ele sunt diferite din punct de vedere al modurilor de realizare. Am făcut așadar diferența între impolitețe agravată și exces de agresiune (în cazul co-prezentatorilor) pe de o parte, și forme de ironie, sarcasm și agresiune disimulată (în cazul invitatului atacat), pe de altă

parte — dovadă că violența și politețea (de suprafață) pot coexista uneori în același discurs. Mergând mai departe, am corelat fiecare duel verbal cu puneri în scenă și ipostaze diferite: (a) impolitețea agravată și un discurs agresiv explicit pentru co-prezentatori — „agresori” prin excelență; (b) batjocoră și violență implicită pentru invitatul devenit „insultătorul-erou-retor”.

III.3. Violența, sub toate formele sale, și locul său în sistemul de politețe

În sfârșit, ultimul capitol de analiză este axat pe diferitele **paradigme ale violenței** așa cum apar și se manifestă în corpusul nostru (partea aIII-a, capitolul 3). Acest capitol a constituit o ocazie de a utiliza și de a testa „uneltele” teoretice formulate în partea teoretică vizavi de cele trei tipuri de violență : conversațională, verbală și fizică. Am ales, pentru acest capitol, momentele de polemică unde adesea predomină transgresiunea principiilor de politețe lingvistică. Finalitatea pragmatică a polemicii (convingerea publicului, învingerea și defăimarea adversarului) favorizează astfel apariția violenței. Ca și în capitolele precedente, am articulat aici noțiunea de violență cu principiile de politețe încercând să identificăm formele de agresiune ce rămân între limitele descrise de pragul de acceptabilitate al talk-show-urilor, precum și formele care trec dincolo de acest prag.

Am ales să analizăm aici un tip de discurs deseori discreditat, din punct de vedere moral sau argumentativ, dar care pare a fi revalorizat în contextul talk-show-urilor unde reprezintă chiar un „motor” al spectacolului. În fragmentele de polemică examinate, am diferențiat patru forme de violență: **violența reciprocă**, **violența conversațională**, **violența verbală** și apogeul său, **violența fizică**. Paradigmele de violență identificate au pus sub semnul întrebării nu numai principiile de politețe dar și alte norme, precum cele argumentative, etice, sau cele guvernând spațiul interlocutiv și distribuția intervențiilor în cadrul emisiunilor. Am corelat, mai apoi, aceste paradigme cu puneri în scenă discursive diferite; astfel, am inclus ideea de denunțare sau demascare, ca mod de destabilizare a interlocutorului și de decredibilizare a discursului său; de discurs acuzator construit în jurul unui „spectacol al suferinței”; de spectacol al violenței dus la extrem (violență fizică), expresie a unei incapacități argumentative, etc.

Ultimul aspect abordat aici a fost raportul polemică – spectacol televizat. Știm bine că, cu cât o confruntare este mai violentă, cu atât ea este mai spectaculară, deși un anumit control al agresivității trebuie asigurat mereu pentru a evita perturbarea sau întreruperea interacțiunii. Într-o lume mediatică unde spectacolul trebuie, cu orice preț, declanșat, polemica televizată este deci supusă (și ea) principiului de rentabilitate comercială. Putem astfel vorbi de o adaptare a polemicii la universul talk-show-ului, și, în mod reciproc, de adoptarea, în cazul talk-show-ului, a legilor și normelor polemicii.

Concluzii finale

Aruncând o ultimă privire asupra întregii teze, putem afirma că trei idei esențiale, sau trei premise, ne-au susținut întregul proces de cercetare:

a). necesitatea de a abandona clasamente prea rigide și dificil maniabile pentru analiza descriptivă a fenomenelor reperate în corpus. Restrângerea politeții, impoliteții și violenței la un

set de formule convenționale s-a dovedit a fi inoperantă față cu suprapunerea și întrepătrunderea acestor noțiuni, fapt ce atestă că, în final, raportul între mărcile lexicale, sintactice, etc., pe de o parte, și veritabilele lor valori și întrebuintări, pe de altă parte, nu este mereu univoc sau unilateral;

b). necesitatea de a articula mărci lingvistice ale politeții și impoliteții cu o serie de elemente capabile să descrie modul de funcționare ale enunțurilor. În acest sens, numeroși factori trebuie luați în considerare simultan, plecând de la nivelul local al enunțurilor (lexic, tip de act, prezența atenuatorilor/strategiilor de agravare, contextul lingvistic...) până la niveluri globale (raporturi interpersonale, istoria conversațională, specificitățile generice, contextul...). Acțiunea îmbinată a acestor parametrii garantează, în limitele posibilităților, o analiză dacă nu exactă, cel puțin mai completă a interacțiunilor verbale vizate;

c). reacțiile publicului — „judecător” suprem în cazul talk-show-urilor — s-au dovedit utile în circumscrierea, în același sistem, a politeții, a impoliteții și a a-politeții. Specatorii reacționează la comportamentele excesive, tolerând însă impolitețea și violență ce nu depășesc cadrul celor două emisiuni, fapt ce ne-a ajutat în mod considerabil în evaluarea comportamentelor în termeni de adecvare sau neadecvare.

În definitiv, rezultatele analizelor noastre confirmă importanța principiului antropologic și lingvistic de politețe care își păstrează proeminența chiar și în emisiuni ce sunt definite ca fiind nepoliticoase prin excelență.

Studiind și explorând frontierele impoliteții, am pus, indirect, în evidență principiul activ al politeții ; faptul că impolitețea și violența sunt limitate înseamnă că acest principiu este încă operațional, în ciuda libertății iluzorii acordate vorbitorilor. Așadar, chestiunea limitelor, a pragului de toleranță trebuie în continuare pusă, și poate cu o acuitate și mai mare în cadrul acestor talk-show-uri ce nu scapă, decât în aparență, „tiraniei” politeții. În final, acest studiu al impoliteții și agresiunii trebuie interpretat în sensul unui elogiu adus conceptului de politețe: dacă nu restrângem politețea la un repertoriu de stereotipuri, ea poate să apară și să se manifeste peste tot, sub diverse ipostaze și forme, guvernând peste toate comportamentele și aspectele vieții în societate.

* * *

CUVINTE-CHEIE

Interacțiuni verbale; analiza discursului (mediatic); politețe; impolitețe; a-politețe; pseudo-politețe; pseudo-impolitețe; impertinență ; violență ; talk-show ; polemică ; knock-out verbal ; punere în scenă ; „*clash*”; criterii de evaluare; argumentare; emoție ; critică literară.

SUMAR

<i>Mulțumiri</i>	4
<i>Introducere</i>	10
PARTEA I: PREZENTAREA CORPUSULUI	21
CAPITOLUL 1: METODOLOGIE ȘI PREZENTAREA GLOBALĂ A CORPUSULUI	22
CAPITOLUL 2: DOUA TALK-SHOW-URI FRANCEZE : „ON N’EST PAS COUCHÉ” ȘI „TOUT LE MONDE EN PARLE”	27
2.1 Definiția și contractul de comunicare al genului talk-show.....	29
Figura 1: un grafic al „lunilor” și genurilor televizate	31
2.2. „ <i>On n’est pas couché</i> ”	34
2.2.1. Parametrii de bază, dispozitive și participanți.....	34
Figura 2: platoul <i>ONPC</i> – decor și dispoziție spațială	35
2.2.2. Punerea în scenă vizuală.....	36
Figura 3: o tipologie a invitaților în emisiunea <i>ONPC</i>	41
2.3. „ <i>Tout le monde en parle</i> ”.....	42
2.3.1. Parametrii de bază, dispozitive și participanți.....	43
Figura 4: perspectivă globală a platoului <i>TLMP</i>	43
Figura 5: o tipologiei a invitaților în emisiunea <i>TLMP</i>	48
2.4. O paralelă între cele două emisiuni.....	49
2.4.1. Puncte comune	49
2.4.2. Diferențe.....	51
2.5 Bilanț	52
PARTEA aII-a: PROPUNERI PENTRU UN NOU CADRU DE ANALIZĂ	55
<i>Introducere</i>	56
Figura 6: viziunea noastră asupra politeții, impoliteții și a-politeții	57
CAPITOLUL 1: PRINCIPIILE DE POLITEȚE. DEFINIȚII ȘI FORME	58
1.1. Politețea	58
1.1.1. Definiții	58
Figura 7: un tabel al principalelor viziuni asupra noțiunii de politețe	63
1.1.2. Politețe „pozitivă” și politețe „negativă”	63
1.1.3. Pseudo-politețea	69
1.1.4. Politețe și agresiune verbală: ironia și alte fenomene înrudite	70
Figura 8: câmpul semantic al umorului	72
Definiții.....	72
Forme de ironie	76
Ironie vs. sarcasm	79
Ironie vs. umor.....	81
Figura 9: umor și ironie — o paralelă	87
Figura 10: raportul între dinamica interpersonală și gradele de agresiune verbală	88
Ironia ca atenuator	88
„Agresiunea tropică”	90
Figura 11: locul „agresiunii tropice” în sistemul de politețe.....	90
Câteva remarci finale	92

1.2. Hiperpolitețea	96
1.3. Concluzii.....	97
CAPITOLUL 2: IMPOLITEȚEA.....	99
2.1. Definiție	99
2.2. Câteva forme ale impoliteții	103
2.2.1. Conflict verbal, impolitețe inițiativă și impolitețe reactivă	103
Figura 12: strategii de impolitețe inițiativă.....	106
Figura 13: strategii de impolitețe reactivă	108
2.2.3. Pseudo-impolitețea sau impolitețea „politicoasă”	109
Figura 14: poziția pseudo-impoliteții în sistemul de politețe.....	109
Figura 15: dinamica interpersonală.....	111
Figura 16: un <i>continuum</i> al strategiilor discursive „hibride” – de la „relațiile de glumă” la relațiile conflictuale	114
2.3. Funcții ale impoliteții.....	115
2.3.1. De ce recurgem la impolitețe ?.....	115
2.3.2. Impolitețea-spectacol.....	116
2.3.3. Impolitețea ca (re-)afirmare și expresie a „puterii”	120
2.3.4. Funcția de provocare și destabilizare	125
2.4. Impolitețe și emoție	126
Figura 17: nivele de analiză pentru componenta emoțională.....	129
(a) Emoțiile în perspectiva transmiterii	129
(b) Emoțiile în perspectiva recepției	130
(c) Emoții și argumentare.....	134
Câteva remarci finale	135
2.5. Concluzii.....	138
CAPITOLUL 3: A-POLITEȚE ȘI ADECVARE. O VIZIUNE DIFERITĂ	144
3.1. O adaptare a teoriilor noțiunii de adecvare.....	144
3.1.1. Non-politețe, a-politețe, politețe „de gradul zero”, „ <i>politicness</i> ”	145
3.1.2. Limite ale teoriilor noțiunii de adecvare.....	146
Figura 18: problematici în jurul conceptelor de „non-politețe” și „adecvare”	147
Noțiuni înrudite	147
3.2. A-politețea	153
3.2.1. Definiție.....	153
3.2.2. Forme și manifestări.....	154
3.2.3. Ritualizarea/legitimarea și neutralizarea impoliteții.....	155
3.3. Concluzii.....	156
CAPITOLUL 4: CRITERE DE IDENTIFICARE SAU DE EVALUARE.....	160
4.1. Criterii semantico-pragmatice.....	160
4.2. Percepția și recepția impoliteții.....	161
4.3. Criterii de intensitate.....	165
4.3.1. Strategii de agravare.....	166
Figura 19: ilustrarea strategiilor de agravare	167
4.3.2. Sistemicitatea sau totalitatea.....	168
4.3.3 Durata.....	169
4.4. Criterii interacționale/contextuale.....	170
4.4.1. Contextul	171
4.4.2. Contextul lingvistic	172
4.5. Criterii morale.....	173
4.5.1. Criteriul relevanței.....	175
4.5.2. Criteriul justificării	176

4.5.3. Criteriul bune/rele credințe.....	178
Argumentare, agresivitate verbală și legitimitate	180
4.6. Concluzii.....	181
CAPITOLUL 5: VIOLENȚA	184
5.1. Violența conversațională	185
5.2. Violența verbală.....	187
5.2.1. Definiție.....	187
Figura 20: etapele și intensificarea violenței verbale	189
5.2.2. Criterii de evaluare și de identificare a violenței verbale	190
Conținutul atacurilor	190
Figura 21: raportul gravitate – intruziune în cazul violenței verbale.....	190
Recepția violenței : reacții și metacomentarii.....	191
Etapetele violenței verbale	192
5.3. Concluzii.....	196
Bilanț general	199
Figura 22: model final al sistemului de politețe	200
Figura 23: model al cadrului de analiză propus.....	201
PARTEA aIII-a: PRINCIPIILE DE POLITEȚE FAȚĂ CU PROVOCĂRILE TALK-SHOW-ULUI.	
ANALIZĂ DE CORPUS	205
CAPITOLUL 1: ELITELE CONFRUNTATE CU PRINCIPIILE SPECTACOLULUI: IMPOLITEȚE „REALĂ”,	
IMPOLITEȚE „NEUTRALIZATĂ” ȘI PUNERE ÎN SCENĂ A PROPRIEI IMAGINI	207
1.1. Introducere.....	207
1.2. Tratamentele elitelor în cazul talk-show-urilor <i>ONPC</i> și <i>TLMP</i>	210
1.2.1. Confruntare și rizibil ca elemente declanșatoare de spectacol: cazul emisiunii <i>ONPC</i>	212
1.2.2. Carnavalizare și desacralizare: cazul emisiunii <i>TLMP</i>	225
1.2.3. Concluzii	238
1.3. Despre importanța de a fi (puțin) nepoliticos	240
1.3.1. O problematizare a regulilor de politețe : impolitețe „reală” și impolitețe „fictivă”	241
Figura 24: raportul între rolul locutorului și neutralizarea impoliteții	244
Figura 25: raportul impolitețe – intensitate – realitate/neutralizare	245
1.3.2. Construcția etosului și administrarea contrângerilor duble	245
1.3.3. Concluzii	258
1.4. Bilanț	260
Figura 26: o paralelă între formele de impolitețe practicate în <i>ONPC</i> și <i>TLMP</i>	263
CAPITOLUL 2: DE LA IMPOLITEȚE LA KNOCK-OUT VERBAL	264
2.1. Introducere.....	264
2.2. Emisiuni.....	266
2.2.1. Prezentare generală.....	266
2.2.2. Protagonistii conflictului	267
2.3. Progresia tensiunii	271
Figura 27: apariția conflictului.....	272
Figura 28: derularea războiului verbal.....	273
Figura 29: finalul duelului verbal	276
2.3. Critică literară și knock-out verbal	276
3.1. (Sub-)genul critică literară „de anchetă”	277
2.4. Knock-out verbal: caracteristici, obiective și funcționare	282
Strategii de atac și de ripostă – între legitimitate și ilegitimitate.....	282
2.5. De la impolitețe la knock-out verbal.....	291
Primul knock-out verbal.....	291

Al doilea knock-out verbal.....	295
2.6. Bilanț	301
Figura 30: strategii de realizare ale knock-out-ului verbal și ipostaze ale protagoniștilor.....	302
CAPITOLUL 3: VIOLENȚA, SUB TOATE FORMELE SALE, ȘI LOCUL SĂU ÎN SISTEMUL DE POLITEȚE	305
3.1. Introducere.....	305
3.2. Polemică și impolitețe.....	308
3.2.1. Definiție și caracteristici ale polemicii.....	309
3.2.2. Polemica în calitate de element declanșator de spectacol	312
3.3. Violența verbală reciprocă.....	313
3.3.1. Prezentare generală.....	314
3.3.2. O luptă cu aceleași „arme”: de la knock-out verbal la violența reciprocă.....	316
Figura 31: etapele conflictului	316
Figura 32: distribuția intervențiilor în emisiunea „Caroline Fourest”	318
Figura 33: distribuția intervențiilor în emisiunea „Annie Lemoine”	318
3.3.3. Duel de vorbe, duel de imagini	327
Figura 34: negocieri identitare și construcții ale etosului	329
3.3.4. Concluzii	337
3.4. Violență conversațională și violență simbolică extreme.....	339
3.4.1. Prezentare generală.....	339
3.4.2. Violență conversațională și raporturi de forță	343
Figura 35: o cuantificare a violenței conversaționale.....	349
3.4.3. Atacuri, acuzații și violență simbolică.....	353
3.4.4. Două strategii de luptă, două puneri în scenă.....	359
3.4.5. Concluzii	361
3.5. Violența „în afara legii”: difamație și violență fizică	363
3.5.1. Prezentare generală.....	363
3.5.2. Difamația	364
3.5.3. Apogeul intensificării agresiunii verbale: violența fizică.....	370
3.5.4. Concluzii	375
3.6. Bilanț	377
Figura 36 : <i>continuum</i> ale punerilor în scenă discursive în cadrul polemicilor.....	379
Concluzii	382
Bibliografie	393
Volumul II : anexe	414